

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	13
Тема 1. Податкова система Фінляндської Республіки	13
1.1. Щастя, дохід і податки.....	14
1.2. Прямі податки на доходи і прибутки	17
1.3. Податки на споживання, місцеві та інші податки.....	20
1.4. Фіскальне адміністрування та консультування податків.....	22
Тема 2. Податкова система Французької Республіки	29
2.1. Фіскальні перетворення Великої французької революції та наукова думка	30
2.2. Загальнодержавні податки.....	32
2.3. Місцеві податки.....	43
2.4. Адміністрування та консультування податків	44
Тема 3. Податкова система Федеративної Республіки Німеччини	53
3.1. Німецька школа вчення про податки	54
3.2. Устрій податкової системи.....	57
3.3. Федеральні податки.....	59
3.4. Земельні податки	66
3.5. Місцеві податки.....	67
3.6. Адміністрування та консультування податків	69
Тема 4. Податкова система Італійської Республіки	78
4.1. Італійська наукова «школа фіскалістів»	79
4.2. Загальнодержавні податки.....	82
4.3. Обласні та місцеві податки.....	87
4.4. Адміністрування та консультування податків	88
Тема 5. Податкова система Королівства Нідерландів	97
5.1. З історії оподаткування в Нідерландах	98
5.2. Основні державні податки.....	100
5.3. Податкові кредити і пільги.....	105
5.4. Інші податки.....	107
5.5. Податкова адміністрація та консультування	111
Тема 6. Податкова система Великої Британії	116
6.1. Батьківщина податкового права	117
6.2. Державні податки	119

6.3. Місцеві податки	127
6.4. Адміністрування та консультування податків.....	128

РОЗДІЛ II. ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ США ТА КРАЇН БЛИЗЬКОГО І ДАЛЕКОГО СХОДУ 136

Тема 7. Податкова система Сполучених Штатів Америки..... 136

7.1. Американські теоретики оподаткування.....	137
7.2. Федеральні податки.....	139
7.3. Штатні податки.....	147
7.4. Місцеві податки	151
7.5. Оподаткування індіанських племен в резерваціях.....	153
7.6. Адміністрування та консультування податків.....	155

Тема 8. Податкова система Китайської Народної Республіки 165

8.1. Устрій податкової системи. Адміністрування та консультування податків	165
8.2. Загальнодержавні (центральні) податки	168
8.3. Спільні податки на доходи і прибутки	171
8.4. Спільні провінційні та місцеві податки.....	173
8.5. Податкова система Гонконгу	176

Тема 9. Податкова система Японської Держави 185

9.1. Перетворення «революції Мейдзі»	185
9.2. Прямі податки на доходи, прибутки і майно	187
9.3. Податки на споживання	190
9.4. Місцеві та інші податки	192
9.5. Адміністрування та консультування податків.....	193

Тема 10. Податкова система Держави Ізраїль 201

10.1. Оподаткування доходів.....	202
10.2. Корпоративний податок та індустріальна політика.....	205
10.3. Місцеві та інші податки і пільги	208
10.4. Фіскальне відомство. Адміністрування та консультування податків	210

Тема 11. Податкова система Сінгапуру 217

11.1. Становлення податкової системи	217
11.2. Податки на доходи і прибутки	219
11.3. Податки на споживання	222
11.4. Інші податки.....	224
11.5. Фіскальне відомство Сінгапуру і податковий консалтинг.....	225

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ 233

ВСТУП

Є декілька ключових складових щастя народів: довга тривалість життя, свобода життєвого вибору, добробут, безпека та комфорт існування, якомога менша соціальна нерівність добра й щастя серед людей, високий рівень виробництва і доходу на душу населення. І всі ці суспільні блага та цінності прямо або опосередковано пов'язані з оподаткуванням.

Податки відомі людству вже тисячі років з часу творення державності та зачатків цивілізації. Так, в одному з найдавніших письмових джерел — у Біблії, священній книзі іудеїв і християн, оподаткування, платники і збирачі податків згадуються як персонажі й явища вже добре відомі та звичні для людей, які жили три тисячі років тому. Матвій — автор першого з Євангелій (I ст. н. е.) до того, як став на апостольську службу Христову, був професійним митарем — збирачем податків. Словом, податки і податківці супроводять всю історію держави та цивілізації.

Устрій, фінансовий потенціал, соціально-економічні функції національних податкових систем — критично важливий показник фінансової сили держави. Посібник з навчальної дисципліни «Податкові системи зарубіжних країн» актуальний із міркувань світоглядної та пізнавальної корисності, яку неофітам фінансової науки дає ознайомлення з податковими системами демократично-правих країн із соціальною ринковою економікою, а також із впливовими науковими школами та напрямками податкової політики. На Заході, куди заданим курсом рухається Україна, як розробка теоретичних питань, так і податкова практика і політика знаходяться на високому рівні наукового осмислення та професійної культури.

З такого погляду, посібник виконує для вітчизняного читача роль прикладної та морально-етичної настанови і дороговказу, — ось так, крім певних негативних явищ властивих і західній дійсності, повинно бути і в Україні. Адаптовані до вітчизняних умов позитивні запозичення з Заходу відповідають національним інтересам України.

За своїми жанровими особливостями даний посібник виконує важливу просвітницько-пропедевтичну функцію, своєрідну роль довідника з питань порівняльного податкознавства, «книги для читання», що

ширить кругозір, збагачує ерудицію. Адже найбільш переконливий спосіб оцінити свою національну податкову систему — порівняти її з системами других держав, при цьому держав авангардних, в яких є чому повчитися. Порівняння — одне із самих дієвих джерел знання і самокритичного самопізнання, сильний стимул творчості й розвитку.

Зміст посібника підпорядковано меті і завданням навчальної програми дисципліни «Податкові системи зарубіжних країн».

Мета дисципліни — ознайомлення з податковою доктриною провідних держав світу, з надбаннями західної наукової традиції в фінкальній сфері, вивчення устрою та функціонування податкових систем вибраної групи держав: США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Італії, Нідерландів, Фінляндії, Ізраїлю, Китаю, Японії, Сінгапуру. Підібрано такі країни, які історично, політично, економічно пов'язані з Україною або являють собою яскравий приклад для наслідування (Фінляндія, Нідерланди, Сінгапур).

Вибрані для вивчення країни відповідають критерію високорозвинених податкових держав загального благоденства, яке досягається шляхом і за рахунок перерозподілу податкових надходжень. Звісно, не менш важливим було б вивчення податкових систем інших небезінтересних для українського читача країн, зокрема, Австрії, Швеції, Канади та ін. На жаль, це виходить за межі виділеного обсягу годин на вивчення цієї навчальної дисципліни.

Завдання дисципліни передбачають з'ясування:

- науково-пізнавальних методів вивчення податків і оподаткування;
- устрою, структури, функціонування національних податкових систем ряду держав, вибраних таким чином, щоб мати найбільш репрезентативне уявлення про події та явища в оподаткуванні;
- тенденцій у розвитку оподаткування, новітніх явищ, нагальних проблем, заходів по реформуванню податкових систем;
- ідей та ідеалів соціально-економічного і морально-етичного характеру, якими керуються уряди в проведенні податкової політики.

В результаті засвоєння положень даного курсу студент має

Знати:

- тлумачення природи і принципів оподаткування, зокрема, представниками італійської, шведської та інших наукових шкіл;
- визначальні події в розвитку зарубіжних податкових систем;

- параметри основних податків, способи їх справляння, методи адміністрування, контролю та консультування оподаткування;
- глобальні тенденції розвитку оподаткування, процеси міждержавної гармонізації податкових систем країн Євросоюзу.

Вміти:

- впевнено користуватися науково-поняттєвим апаратом, зокрема та особливо англomовним, володіти вченням про податки та професійною термінологією фіскальної практики;
- розумітися у взаємозв'язках оподаткування з економічними, соціальними, політичними, культурними факторами суспільного і державного життя;
- розбиратися в мотивах поведінки платників податків;
- впевнено орієнтуватися у вітчизняній та зарубіжній літературі на фіскальні теми, знаходити і використовувати потрібну інформацію;
- аргументовано вести наукову дискусію, вміти відстоювати свою позицію, викладати думки чітко, виразно, стисло.

Дія переконань, знань та умінь цілеспрямовано направлена на сприймання податків як патріотичного обов'язку громадянина України, як ознаки суспільної солідарності та високого фіскального сумління.

У підсумку на ґрунті набутих знань і умінь по цій та інших податкових дисциплінах, на прикладі розглянутих у посібнику матеріалів складається кваліфікований фахівець податкової справи. Перед ним розкривається перспектива відповідальної роботи, успішної кар'єри та високого заробітку не лише в податкових органах, але й у суміжних установах державної служби, а також у приватному бізнесі. Озброєний знанням податкових законів професіонал потрібний і корисний деінде, а особливо у сферах юриспруденції, управління та контролю, консультування, бухгалтерського обліку та ін.. Представники фіску мають можливість спілкуватися з багатьма людьми широкого діапазону занять та суспільного статусу, їм відкривається картина дійсності в усіх її проявах — від побуту до високої політики.

Об'єкт навчальної дисципліни — практика оподаткування та наукові уявлення про податки, інституційно-організаційні засади національних податкових систем у міждержавних порівняннях.

Предмет — устрій і дія податкових систем та адміністрування податків у конкретно вибраних державах.

За логікою міжпредметних зв'язків цей курс органічно розвиває і доповнює в предметній сфері оподаткування положення навчальних дисциплін фінансово-економічного циклу: економічної теорії, державного бюджету, грошей і кредиту, міжнародних фінансів, фінансового права, податкового менеджменту та ін. У свою чергу сучасне фінансове знання вбирає гносеологічні підходи і прийоми дослідження, запозичені з політекономії, соціології, політології, філософії.

Внаслідок різностороннього характеру і великого обсягу вчення про податки доречно вивчати матеріал методом *декомпозиції* — розчленування складного явища оподаткування на окремі конкретні більш прості частини. З такого погляду автори виходять з того, що знання про податки, взяте в цілому, за пізнавально-аналітичним критерієм підрозділяється на три рівні, три підходи, три пізнавальні (когнітивні) сфери:

- податкову морфологію;
- політичну економію або економіку оподаткування (economics of taxation);
- соціологію податків (фіскальну соціологію).

Морфологія податків — своєрідне «чисте» знання про оподаткування: його устрій; дизайн, форми, елементи окремих податків; структура податкової системи; загалом конструктивно-організаційна сторона оподаткування. Морфологія оперує реаліями: фактами, показниками, нормами, що відображають чинну практику оподаткування, нехтуючи оціночними політичними, морально-етичними чи соціально-економічними міркуваннями за принципом «доброу и злу внимая равнодушно».

Приклад морфологічного підходу: податкова система Німеччини налічує 40 податків, їхні ставки такі-то і ніяких оцінок, порівнянь чи міркувань («на мою думку», «ми погоджуємось» тощо).

Економіка (політекономія) оподаткування вивчає взаємодію податків з об'єктами, явищами і процесами ринку, має справу з ефектами і впливами податків на економіку і навпаки. «Податкова флора, — влучно зауважив один учений-фінансист, — обумовлюється властивостями ґрунту». У цій сфері пізнання податки досліджують у контексті виробничих і (пере)розподільчих процесів, у взаємозв'язках і взаємозалежностях між державою, суспільством та ринком, між платниками податків і фіском у певній науково-теоретичній інтерпретації.

Тут оподаткування, державні фінанси загалом постають, на відміну від приватної ринкової економіки, як галузь «державного господарства» (англ. — public economics, нім. — Staatwirtschaft).

Прикладом політико-економічного бачення є фінансово-економічна політика Німеччини, яка довго перебувала під впливом теорії так званого ордо-лібералізму (Ordnung des Wirtschaft), що передбачає поєднання суворого правопорядку з ефективною соціально-ринковою економікою.

Фіскальна соціологія висвітлює податки в категоріях добра і зла, позитиву та негативу. Вона зосереджена на питаннях взаємовпливу та взаємозалежності оподаткування і суспільних морально-етичних цінностей: патріотизму, культури, справедливості, чесності та ін., тобто здебільшого стосується неекономічних і позаекономічних ефектів оподаткування. Соціологія аналізує не так податки самі по собі, як поведінку причетних до оподаткування людей залежно від їх стремління, характерів, вчинків, традицій тощо. Подібно до політекономії на методологічному озброєнні фіскальної соціології знаходяться ідеї, погляди, оцінки, теорії, доктрини та ін.

Пізнавальний потенціал соціологічного методу американський вчений Дж. Кемпбелл висвітлив таким чином: «На відміну від інших підходів, фіскальна соціологія повністю сконцентрована на комплексі суспільних взаємодій в інституційному та історичному контекстах, які пов'язують державу і суспільство у такі способи, що формують податкову політику та породжують її ефекти»¹. Фіскальна соціологія вкупі з політекономією оподаткування формують уявлення про податки як незамінного постійно відновлюваного джерела оплати суспільних благ (public goods, public household), призначених на вигоду усім.

Для соціології суттєвим фактором в оподаткуванні є психологія народних мас. Приклад фіскально-соціологічного підходу: внаслідок особливостей релігійного світогляду й виховання в країнах протестантського віросповідання (Німеччина, США, Британія, Скандинавія, Швейцарія та ін.), як правило, податкова дисципліна населення суттєво вища, масштаби ухилення від податків значно нижчі, ніж у країнах католицької (Італія, Мексика), а особливо православної віри (Україна, Молдова та ін.).

¹ Campbell J.L. The State and Fiscal Sociology. URL: <http://www.questia.com/googleScholar.qst?docId=50002257888> (дата звернення: 20.12.2022).

Отже, соціологічний метод створює можливість дослідження поведінки платників податків через мотивації не лише економічного характеру, але й усю сукупність спонукань і обставин, якими керуються люди. Саме через фіскально-соціологічний підхід повніше розкривається органічний зв'язок між оподаткуванням, державою та суспільством.

Звичайно, виділені сфери пізнавальних засобів не ізольовані одна від другої, в процесі аналізу оподаткування вони використовуються комплексно, доповнюють і посилюють одна одну. Морфологія основана на спостереженнях і досвіді, політекономія та фіскальна соціологія опираються на умоглядні розумові побудови (ідеї, гіпотези, концепції, теорії, доктрини).

В сукупності своїх пізнавально-повчальних підходів фінансова наука виконує аналітичну задачу, розглядаючи всі явища оподаткування з двох точок зору: позитивної та нормативної. Суть позитивного методу: дослідження всього, що є і чому, не рахуючись з симпатіями та антипатіями. Тобто, цей метод має інтерес до реалій, фактів, до «того, що є чи було».

Нормативний метод навпаки ставить питання про умоглядно бажане, про те, «що повинно бути», про майбутнє, про необхідні зміни, вдосконалення, перетворення і реформи в оподаткуванні. Тут місце мріям, оцінкам, проектам, навіть прожектам і химерам. Без нормативних цілей та орієнтирів не обійтись, як і не обійтись, залишаючись реалістом, без огляду на потреби і проблеми дійсності, які розкриває позитивний аналіз.

Позитивну науку образно і влучно порівнюють з виявленням фізіологічного стану організму, а нормативну — із засобами лікуванням.

Відповідно до пропонованої градації навчальних завдань зміст усіх тем посібника має змішаний пізнавально-повчальний характер, де висвітлені найбільш актуальні питання політекономії оподаткування, фіскальної соціології та податкової політики. Країнознавчий сегмент посібника має характер морфології податків і податкових систем, посилений деякими поясненнями політичного, економічного та соціального характеру.

В процесі викладу матеріалу коротко розкривається роль представників національних шкіл фінансової науки у розробці питань вчення про податки. Зокрема, особливо виділений пріоритет італійської й

шведської шкілі у теоретичній розробці концепції «податкових цін» суспільних благ. Американський економіст, Нобелівський лауреат Джеймс Б'юкенен (1919–2013) та його послідовники довершили цю креативну концепцію, доповнивши її теорією суспільного вибору. Американська школа також неперевершена в дослідженнях оподаткування корпорацій.

Для сучасного українця навчальна дисципліна «Податкові системи зарубіжних країн» актуальна ще тому, що від античних часів Захід знаходиться в авангарді інтелектуального прогресу європейської людності. Тому звернення до наукових досягнень і досвіду західних держав має надто вагомі підстави. На Заході міститься невичерпний резервуар ідей, теорій, знань, багатство і глибина яких вражають, там розробка проблем державних фінансів давно піднялася на висоту, якій немає рівних у світі.

В Україні без західної школи, без осмислення, сприймання, використання такого унікального наукового потенціалу і практичного досвіду не обійтись. Однак, автори вважають за необхідне звернутися і до досвіду оподаткування в азійських державах Сінгапурі, Китаї, Японії та Ізраїлі, які явили світу гідні подиву досягнення.

Разом із тим зарубіжну наукову думку, практичний досвід не варто сприймати некритично, як істину останньої інстанції, без урахування реальних умов, національних інтересів, історичних особливостей України. Як і недопустимо нехтувати творчими доробками українських учених, досвідом вітчизняної податкової практики.

Українська фінансова наука ще не промовила свого вагомого для всього світу слова, її успіхи ще попереду. В цій справі серед інших відкриваються необмежені можливості для неофітів і прозелітів фіскально-бюджетної науки — саме тих, кому адресований даний посібник.

У процесі підготовки посібника в ролі інформаційних матеріалів та джерел емпіричних даних найбільше використано розміщені в Інтернеті англomовні першоджерела. Теоретична частина опирається на праці корифеїв і метрів науки державних фінансів, на монографії та наукову періодику вітчизняних і зарубіжних вчених-фінансистів. Зокрема, автори посилаються на унікальну роботу «Класики науки державних фінансів»².

² Classics in the Theory of Public Finance. Ed. by R.A. Musgrave, A.T. Peacock. London: Macmillan; New York: St Martin's Press, 1967. XIX, 244 p.

По окремих темах частково було використано окремі фрагменти попередньої публікації однотипного посібника тих самих авторів «Податкові системи зарубіжних країн» (Ірпінь: Університет ДФС України, 2021 р.). Нове видання посібника доповнене і перероблене, матеріали істотно оновлені. Першу тему присвячено Фінляндії — країні, що займає перше місце за міжнародними критеріями щастя в його соціально-суспільному вимірі.

Виклад змісту посібника супроводжується деякими супутніми питаннями, що стосуються історичної долі, різних сторін державного і суспільного життя окремих народів, зокрема, образу мислення і поведінки людей у сфері оподаткування. Роль епіграфів до кожної з країнознавчих тем виконують показники на кінець 2022 р., що характеризують матеріальні та духовно-культурні здобутки конкретних держав і народів, на фоні яких розкриваються устрій і дія національних податкових систем.

Читачі мають помітити стремління авторів до простоти, лаконічності, доступності викладу за інформаційної насиченості тексту.

Автори сподіваються, що запропонований навчальний посібник дає поштовх для самостійних роздумів і порівнянь. Він буде корисним для читачів різних категорій — від студентів і викладачів до просто зацікавлених людей, буде сприяти розширеному сприйманню нагальної суспільної корисності податків та свідомій участі громадян у виконанні податкових зобов'язань.

РОЗДІЛ I ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

ТЕМА 1 ПОДАТКОВА СИСТЕМА ФІНЛЯНДСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (SUOMEN TASAVALTA)

*ВВП на душу населення — 48,7 тис. дол.
1-ше місце за Світовим індексом щастя.
11-те місце за Індексом людського розвитку.*

- 1.1. Щастя, дохід і податки.
- 1.2. Прямі податки на доходи і прибутки.
- 1.3. Податки на споживання, місцеві та інші податки.
- 1.4. Фіскальне адміністрування та консультування податків.

Ключові терміни і поняття: *ВВП, щастя, соціальна держава загального добробуту (welfare state), equality, крива Лаффера, оптимум, потенційний (дохід та ін.), культ роботи, культ дозвілля, privacy, парафія, церковний податок, бенефеціар, податок на іноземних експертів.*

Міжнародні неурядові організації під егідою ООН щороку на основі самооцінки громадянами якості життя в своїх країнах складають рейтинг держав світу за показниками соціальної підтримки, доходу, здоров'я, свободи, щедрості та відсутності корупції. У сукупності ці показники створюють «індекс щастя» суспільств і народів, а в суб'єктивному плані формують умови для індивідуального щастя людей. Тягар податків не згадано в числі показників, що впливають на рівень якості життя.

На початку 21 ст. ключовими рисами сучасної податкової соціальної держави Фінляндії є високий рівень освіти, заохочення рівності (equality) та розвинена і щедра національна система соціального забезпечення. Equality — принцип, відповідно до якого людям забезпечуються рівні соціальні умови та можливості дотримання їхніх прав і

свобод. Equality є вищою політичною цінністю демократичного суспільства, це один з основних, поряд зі свободою, ідеалів справедливого суспільного устрою.

1.1. Щастя, дохід і податки

У 2023 р. Фінляндія п'ятий рік поспіль очолила рейтинг найбільш щасливих країн у світі. Факт не дивний, бо ще сто років тому один сучасник бачив тому передвістя: «Прекрасна країна! Історична доля позбавила її тих катастроф і грандіозних катаклізмів, які червоною ниткою проходять через усю історію її великої сусідки. І очима, сповненими заздрості, дивишся на цю щасливу країну, де немає обивателів, а є громадяни ...».

Ось чому, саме за показниками щастя тему про податкову систему Фінляндії виведено на чільне місце цього посібника, — вона виконує роль дорожньої карти для розгляду податкових порядків у інших державах. Погляд на оподаткування під кутом зору щастя безумовно має ознаки новизни та плідного соціологічного пізнання природи податків. Пріоритет у теоретичному дослідженні податків у категоріях щастя належить західним вченим, але вітчизняні науковці також уже вивчали подібну проблему³.

На основі інтегрованих матеріалів з психології, соціології, прикладної економіки і навіть філософії барон, член Палати Лордів, професор Річард Леярд (Layard) з Лондонської школи економіки у 2005 році опублікував бестселер «Щастя: Уроки нової науки», який зробив його знаменитим. Ця книга — про причини щастя окремих людей і цілих народів та умови, від яких воно залежить. Леярд упевнений, що щастя «можна виміряти і з'ясувати, що спричиняє більше щастя, а що — менше. Маючи такі знання, ми повинні будувати наше суспільство навколо тих речей, які роблять нас щасливими»⁴. Хоча поняття податку та оподаткування для автора не центральні, упродовж дослідження він посилається на них 80 разів.

³ Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Фіскальний фактор щастя народів. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2018. Вип. 2. С. 5–10.

⁴ Happiness. URL: <https://www.amazon.com/gp/product/0143037013/> (дата звертання: 26.05.2023).

Напрошується питання: чи будується щастя навколо податків та оподаткування? Чи входять податки до умов творення щастя? Адже податки займають дуже важливе місце в інтересах і почуттях людей. Вердикт Лаярда — головні чинники щастя знаходяться за межами сфери оподаткування. Високе чи низьке воно не має істотного значення для щастя людей та економічного стану держав.

Будь-який дохід, зокрема, у найбільш масовій його формі заробітної плати, — матеріальне джерело забезпечення існування, побуту, загалом потреб життєдіяльності одержувача доходу, а також виконання ним обов'язків перед державним фіском.

Лаярд спростовує думку лауреатів Нобелівської премії Дж. Міда, Дж. Міррліса та А. Сена, що додаткові доходи приносять більше щастя бідним, ніж багатим. І тому треба оподатковувати багатих на користь бідних. Лаярд зауважує, що тим самим послаблюються стимули діяльності та роботи як для багатих, так і для бідних. Ще А. Лаффер відкрив, що при підніманні ставки податків загальний обсяг ВВП зменшується. Тобто підвищення податкової ставки потрібно зупинити до того, як буде досягнута повна рівність у розподілі доходів. Точка оптимуму знаходиться там, де виграш від подальшого перерозподілу переважається втратами від зменшення ВВП.

На рівень революції в мисленні про економіку громадянського сектора (public economics) Лаярд піднімає тезу, що податок не спотворює (відвертає від чогось бажаного), а, навпаки, відвертає від небажаного. Ця властивість дає змогу більш позитивно оцінити оподаткування, бо економісти і політики, як правило, вважають, що податки справляють шкідливий вплив, якими б низькими вони не були. Насправді податки певною мірою виконують корисну соціальну функцію тим, що вони допомагають зберегти баланс між роботою і життям, і тим роблять людей щасливішими.

На доказ Лаярд наводить приклад США. У більшості країн та історичних епох, — пише Лаярд, — коли люди ставали багатшими, вони менше працювали. Іншими словами, вони вирішували витратити частину свого можливого додаткового потенційного доходу на більш повне приватне життя. Останні 50 років європейці дотримувалися цієї моделі поведінки, в результаті тривалість робочого дня помітно скоротилася. Але не в США. Одна з причин — набагато нижчі, ніж у Європі, податки в Америці, що робить роботу вигіднішою. Або, у США,

враховуючи американський культ роботи, робота більш приваблива від бездіяльного privacy (приватного дозвілля).

Леярд наводить важливе подвійне спостереження щодо порівняльного соціального значення оподаткування фізичних і юридичних осіб, а також податків на доходи і на витрати. Логіка аргументації досить складна.

По-перше, звісно, що в країну важко залучати капітал, якщо податки на прибуток корпорацій у ній вищі порівняно з іншими країнами, але більша частина податкових доходів надходить від найманої праці. Ось чому скандинавські соціальні держави загального добробуту (welfare states) благоденствують з дуже високим рівнем податків.

Високі податки, — робить висновок Леярд, — виконують, крім іншого, корисну соціальну функцію, утримуючи людей від надто активного способу життя, і тим роблячи їх більш щасливими. Таким чином, податки — це спосіб стримування гонитви за успіхом, і не слід боятися руйнівних наслідків сковування приватної ініціативи. Оподаткування трудових доходів підтримує прийнятний баланс між життям і роботою. Навпаки, скорочення податків, збільшить продуктивність праці, але чи призведе воно до поліпшення якості життя, — це питання. «Ми повинні визнати роль, яку відіграють податки в збереженні балансу між роботою і життям», — резюмує Леярд.

По-друге, під соціальним кутом зору більш ефективно оподатковувати витрати, а не доходи, тому що прибутковий податок означає, що дохід оподатковуються двічі: спочатку коли він отриманий, а потім вдруге, коли він, перетворений у заощадження, приносять додатковий дохід. Тим самим, на думку Леярда, вибір на користь оподаткування витрат, а не доходів, впливає на вибір між працею і дозвіллям.

Виходить, що для платника більш «щасливішими» є податки на витрати. До того ж, акцизи і ПДВ менш помітні, вони приховані в цінах, психологічно пов'язані з придбанням конче потрібних чи вкрай бажаних товарів, і необхідних послуг.

Першими переможцями в гонитві за щастям є скандинавські країни Фінляндія, Данія, Ісландія, Норвегія, Швеція. Леярд вважає суспільства цієї групи країн фактично безкласовими. Там заробляють по-капіталістичному, а розподіляють, а особливо перерозподіляють, життєві та загальносуспільні блага по-соціалістичному, там немає ні олігархів, ні злидарів, хоча і допускається, вважається нормальним,

навіть корисним явищем певна майнова нерівність. Щасливіше суспільство, — говорить Річард Лейард, — загальна мета. «Але ми досягнемо цього лише тоді, коли люди будуть робити щасливими один одного (а не лише себе)».

Фінляндія не тримає національний проект щастя у собі, вона готова поділитися секретом щастя. Так, нещодавно оголошено про проведення «майстер-класу щастя» з метою допомогти представникам інших народів відкрити «свого внутрішнього фіна» та опанувати фінський спосіб діяти. У чому запорука і пояснення щастя по-фінському? Щоб стати успішною, благополучною країною, треба вчитися творити національне щастя у фінів.

1.2. Прямі податки на доходи і прибутки

У Фінляндії резидентів оподатковують за їхніми доходами, отриманими в усьому світі (worldwide). Отримані доходи оподатковуються за прогресивними ставками та за фіксованою ставкою (flat rate) для цілей місцевого (муніципального), а також для церковного і соціального оподаткування (соціального страхування). Тобто платежі, які в Україні називають внесками на соціальне страхування, у Фінляндії відносять до податків на доходи фізичних осіб (taxes on personal income). По суті податками обов'язкові внески у соціально-страхові фонди в дійсності і є.

Таблиця 1.1

Ставки податку на доходи фізичних осіб, 2023 р.

<i>Дохід від (євро)</i>	<i>До</i>	<i>Ставка</i>
0	19900	12,64%
19900	29,700	19,00%
29700	49000	30,25%
49000	85800	34,00%
85800 і вище		44,00%

Джерело: Finland individual taxes on personal income, 2023. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/finland/individual/taxes-on-personal-income> (дата звертання: 27.05.2023).